

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 7

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

December 2024

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
December 2024

Tashkent 2024

Po‘latova Dilfuza Azamkulovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Eshqo‘ziyeva Gulira’no Bahtiyorovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi
guliranobahtiyorovna83@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqola defektologiya sohasining bir bo‘limi hisoblangan logopediyaning hayotimiz uchun, jamiyatimiz uchun qanchalik muhim rol o‘ynashini anglatish, singdirish, insonlar ongiga yetkazish. Logopedlarga sifatli kadr bo‘lib yetishishidagi yo‘llari. Umuman olganda logopediya sohasiga atalgan.*

Annotation: *This article aims to understand, inculcate, and bring to people's minds how important speech therapy, which is a branch of the field of defectology, plays for our life and society. Paths for speech therapists to become quality personnel. Generally referred to the field of speech therapy.*

Kalit so‘zlar: *logopediya, duduqlik, ilmiy, metodik, nutq, dinamika, diagnostika, differensiya, ruhiyat, tortinchoqlik, tuzatish, anatomiya, fiziologiya, etologiya, otorinologiya, psixolingvistika, nevropatologiya, pediatriya, patologiya.*

Key words: *speech therapy, stuttering, scientific, methodological, speech, dynamics, diagnosis, differentiation, psyche, shyness, correction, anatomy, physiology, ethology, otorhinology, psycholinguistics, neuropathology, pediatrics, pathology.*

Maxsus pedagogika - jismoniy va ruhiy rivojlanishda nuqsoni bo‘lgan bolalarni tarbiyalash va o‘qitish haqidagi fan. Maxsus pedagogika jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalarning o‘ziga xos o‘quv ta’lim faoliyatlarini hisobga olgan holda pedagogikaning umumiytamoyillari asosida rivojlanadi. Maxsus pedagogikaning bosh vazifasi jismoniy yoki ruhiy rivojlanishida nuqsoni bo‘lgan bolalarning ta’lim-tarbiyasini tashkil etishning ilmiy va nazariy asoslarini yaratish hamda shunga mos defektolog kadrlarni tayyorlashdan iborat. Maxsus pedagogika, shuningdek, bolalarni psixikpedagogik va klinik jihatdan o‘rganish, nuqson sabablarini aniqlash, pedagogik tasniflash va turlarga ajratish, maxsus ta’lim va tarbiya muassasalari sharoitida bolalarga individual muomala qilish, nuqsonli bolalarni jismoniy mehnatga tayyorlash kabi masalalarni ishlab chiqishdan iborat. Maxsus pedagogika qanday nuqsondagi bolalarni o‘rganishiga qarab surdopedagogika, oligofrenopedagogika, tiflopedagogika, logopediya kabi sohalarga bo‘linadi. Bularning har biri umumiy pedagogika tarmog‘ini va barchasi birgalikda defektologiyani tashkil etadi.

Logopediya (logos va yunoncha. paideia - tarbiyalash, o‘qitish) - pedagogika fani tarmog‘i; nutqdagi kamchilik (duduqlik, til rivojlanmaganligi, o‘qish va yozuvdagi

nuqson va boshqalar) sabablari, ularning oldini olish, tuzatish yo‘llarini hamda nutq faoliyati buzilishi mexanizmlari, alomatlarini maxsus ta‘lim va tarbiya vositasida o‘rganadi.

Nutqdagi nuqsonlarni tuzatish masalalari dastlab 17-asrda Yevropa mamlakatlarida surdopedagogikaga oid ilmiy ishlarda tatbiq etila boshladi. 19-asr ning 2-yarmidan bu sohaga mustaqil ravishda, ammo tibbiyot nuqtai nazaridan yondashildi. Asta-sekin nutq faoliyatining tabiati haqidagi ilmiy tasavvur kengaya borib, logopediya yo‘nalishi tubdan o‘zgardi, pedagogik mazmun birinchi o‘ringa qo‘yiladigan bo‘ldi. 20-asrga kelib logopediya mustaqil fan sifatida shakllandi, uning maqsad va vazifalari, metodik asos va tamoyillari, boshqa fanlar bilan aloqasi masalalari ishlab chiqildi. Zamonaviy logopediya maktabgacha yoshdagi bolalar logopediyasi, maktab yoshidagi bolalar logopediyasi, o‘smirlar va katta yoshdagilar logopediyasiga bo‘linadi. Logopediyaning asosiy maqsadi nutqida nuqsoni bor shaxslarni o‘qitish, tarbiyalash va qayta tarbiyalashning ilmiy asoslangan tizimini ishlab chiqish, shuningdek, nutq nuqsonining oldini olishdan iboratdir. Logopediya fan sifatida katta nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, u tilning, nutqning ijtimoiy mohiyati, bolaning talaffuzi, leksik-grammatik tuzumi, tafakkuri va butun ruhiy faoliyati uzviy bog‘liqligi bilan belgilanadi.

Logopediyaning asosiy vazifalari:

nutq buzilishining turli shakllarida nutq faoliyati ontogenezini o‘rganish, nutq buzilishlarining keng tarqalgani, kelib chiqish sabablari, mexanizmlari, tuzilishi, alomatlarini va darajalarini aniqlash;

nutqiy faoliyati buzilgan bolalarning o‘z-o‘zidan va biror maqsadga qaratilgan rivojlanish dinamikasini, shuningdek, nutqiy zaiflikni ularning shaxs sifatida yetishuviga, ruhiy rivojlanishiga, turli ko‘rinishdagi faoliyatlarini namoyon qilishga, o‘zlarini tutishlariga ta‘sirini aniqlash;

rivojlanishda turli xil farqlar bo‘lgan bolalarda (eshitish, ko‘rish, fikrlash qobiliyati hamda tayanch-harakat apparatining buzilishi hollarida) nutqning shakllanishi va buzilishlari xususiyatlarini o‘rganish;

nutq buzilishlarining pedagogik diagnostikasi metodlarini ishlab chiqish;

nutq buzilishlarini tartibga solish; nutq buzilishini bartaraf etish tamoyillari, differensiyalashgan metod va vositalarini ishlab chiqish; nutq buzilishining oldini olish metodlarini takomillashtirish;

logopedik yordamni tashkil etish masalalarini ishlab chiqish.

Logopediyaning yuqorida ko‘rsatilgan vazifalarida uning nazariy va amaliy yo‘nalishlari belgilab berilgan. Logopediya nazariy yo‘nalishi nutqdagi buzilishlarni o‘rganish, uning sabablarini aniqlash, oldini olish va tuzatishning ilmiy asoslangan metodlarini ishlab chiqish, amaliy yo‘nalishi esa ana shu metodlarni tezroq tatbiq etib, mazkur nuqsonlar va ularni keltirib chiqaradigan sabablarni bartaraf etishdan iborat. Logopediyaning nazariy va amaliy vazifalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liqdir.

Logopedlar ma'lum qilishicha, nutqdagi kamchiliklarning paydo bo'lishi, tabiati, inson ruhiyatiga ta'siri turlicha bo'ladi. Masalan, alaliya, duduqlanish, dizartriya kabi nutq nuqsonlari. Ular bilish jarayonini, atrofdagi kishilar bilan muomalani qiyinlashtiradi. Bu narsa bolaning faoliyatida, yurish-turishida aks etadi. Og'ir nutqiy buzilishlar esa insonning aqliy rivojlanishiga, ayniqsa, oliy bilish faoliyati darajalariga, shaxsning shakllanishiga ta'sir etadi, uning harakteridagi tortinchoqlik, qat'iyatsizlik, odamovilik, nomukammallik tuyg'usi kabi salbiy xususiyatlarni keltirib chiqaradi. Logopediyaning ahamiyati esa bolaning nutqidagi nuqsonlarni bartaraf etib, uning har tomonlama barkamol rivojlanishini ta'minlashdan iborat. Logopediya nutq buzilishini o'rganish va tu-zatishda nutq bilan fikrning o'zaro bog'liqligi haqidagi, bola rivojlanishida umumiy va maxsus qonuniyatlarning o'zaro munosabati to'g'risidagi nazariy qoidalarga, nutq va faoliyatning hamohang rivojlanishi hamda ruhiy kamolotga erishishning harakatlantiruvchi kuchlari haqidagi nazariyaga tayanadi. Logopediya umumiy anatomiya va fiziologiya, nutq mexanizmlari, nutq jarayonining bosh miyada sodir bo'lishi haqidagi, nutq faoliyatida ishtirok etadigan analizatorlarning tuzilishi va harakatga kelishi to'g'risidagi bilimlardan foydalanadi.

M.Ayupova: "nutqdagi nuqsonlarning alomatlarini, ularning etiologiyasi, mexanizmlari, nutq faoliyati buzilishi tarkibida nutqiy alomat bilan nutqsiz alomatning munosabatini bilish uchun logopediya boshqa fanlar bilan hamkorlikda ish yuritadi. Jumladan, u tilshunoslik, otorinolarologiya, psixolingvistika, umumiy va maxsus psixologiya, psixodiagnostika, nevropatologiya, psixopatologiya, oligofreniya klinikasi, pediatriya bilan uzviy aloqada ishlaydi" deb ta'kidlagan¹. Masalan, nutq va eshitish a'zolarining patologiyasi nutqdagi buzilish etiologiyasini aniqlashdan tashqari tibbiy ta'sir vositasida bo'ladigan logopedik ishlarni to'g'ri qo'shib olib borish uchun ham imkon beradi. O'zbekistonda yordamchi maktablar, bolalar poliklinikalari, bolalar bog'chalari va boshqa muassasalarda logopedik yordam ko'rsatiladi. Bundan tashqari, nutqida nuqsoni bor bolalar uchun alohida bog'chalar, maxsus maktablar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. V.A.Kalyagin Logopsixologiya: ucheb. posobie dlya stud. vqssh. ucheb. zavedeniy / V.A.Kalyagin, T.S.Ovchinnikova. — M.: Akademiya, 2006.
2. Ksenova Sotsialnaya pedagogika v spetsialnom obrazovanii. Izdatelstvo. Akademiya. M., 2001 g.
3. I.M.Nazarova Spetsialnaya pedagogika. M., 2002 g.

¹ V.A.Kalyagin Logopsixologiya: ucheb. posobie dlya stud. vqssh. ucheb. zavedeniy / V.A.Kalyagin, T.S.Ovchinnikova. — M.: Akademiya, 2006.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
7-son

Nashr qilingan sana: 27.12.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172